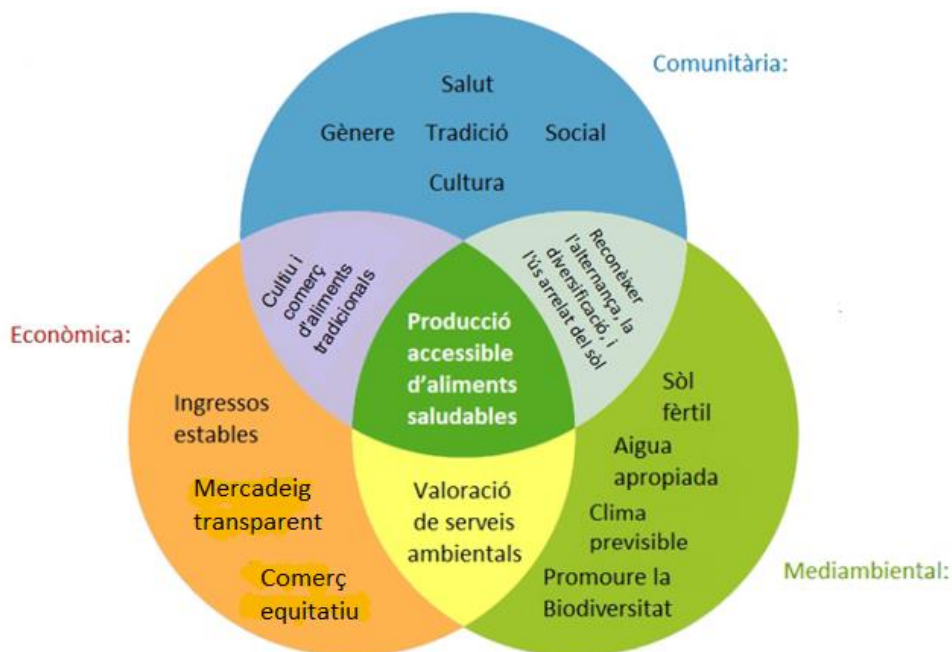

PRINCIPIS DE L'AGROECOLOGIA

CAP A SISTEMES ALIMENTARIS SOCIALMENT EQUITATIUS, RESILIENTS I SUSTENTABLES

– CIDSE –
(adaptació)

Una perspectiva multifuncional del quefer agrari:

IAASTD, 2009

L'ineludible interrelació dels diferents rols i funcions de l'agricultura

EN AQUEST DOCUMENT:

Pròleg	3
Capbussar-se dins l'agroecologia	4
Els Principis agrupats:	6
• La dimensió mediambiental de l'agroecologia	6
• La dimensió social i cultural de l'agroecologia	7
• La dimensió econòmica de l'agroecologia	8
• La dimensió política de l'agroecologia	9
Conclusió	10

NB: Un cartell separat amb una infografia sobre els principis de l'agroecologia completa aquesta publicació.

Aquest document ha estat elaborat per l'Equip de Treball d'Agroecologia de CIDSE i és el resultat de la col·laboració i el diàleg mantinguts l'any passat. El grup està format per les següents organitzacions membres: Broederlijk Delen (Bèlgica), CAFOD (Anglaterra i Gal·les), CCFD-Terre Solidaire (França), Entraide et Fraternité (Bèlgica), Focsiv (Itàlia), KOO/DKA (Àustria), MISEREOR (Alemanya), SCIAF (Escòcia) i Tròcaire (Irlanda).

Els exemples que il·lustren les quatre dimensions de l'agroecologia van ser identificats i escrits per: CAFOD (Transformar el sòl i els mitjans de vida a les zones rurals de Bangla Desh); CCFD-Terre Solidaire (Com una institució de microfinances va adaptar els productes financers a l'impacte mediambiental de les pràctiques agrícoles; Creant plataformes agroecològiques nacionals per abordar el diàleg polític al Níger, Burkina Faso i Mali), Focsiv (Augment de la resiliència mitjançant el cultiu de l'arròs de manglar), MISEREOR (Accés a la terra i agroecologia: una contribució a l'empoderament de les dones a l'Índia, Els beneficis d'una transició a l'agroecologia liderada pels agricultors a les Filipines) i Tròcaire (L'agroecologia beneficia les economies rurals).

CIDSE vol agrair a George Dixon Fernández (FIMARC); Paulo Petersen (AS-PTA – Brasil); Joachim Milz (ECOTOP Consult – Bolívia); Octavio Sánchez (ANAFAE – Hondures); José Luis Espinoza (CEHPRODEC – Hondures); Claudia Pineda (AHCC – Hondures); Michel Pimbert, Jahi Chappell, Annelie Bernhart, Carla Kay and Chris Maughan (Centre d'Agroecologia, Aigua i Resiliència de la Universitat de Coventry – Regne Unit); Stephane Bellon (INRA/Agroecologia Europa – França); Margriet Goris (Universitat de Vicoso, Brasil/Wageningen Universitat/Agroecologia Europa) i Emile Frison (Panell Internacional d'Experts en Sistemes Alimentaris Sostenibles – IPES-Aliment/Biodiversitat) pels seus valuosos comentaris i retroalimentació i pels recursos facilitats per inspirar aquest document. CIDSE també vol agrair a Paul Holland i Ángela Maria Ocampo el seu suport a aquest projecte.

Aquest document es publica com a part d'un dossier multimèdia més ampli a Internet, que inclou documentació de referència i vídeo d'entrevistes que hi estan relacionades. El nostre objectiu és desenvolupar més àmpliament una visió i coneixement conjunts sobre l'agroecologia. Continuarem el nostre diàleg amb organitzacions associades i aliats, així com amb els centres de decisió. Aquest és un document viu que s'actualitzarà el proper any i mig.

Contacte: François Delvaux, Responsable de Clima i Agricultura i Sobirania Alimentària
Correu electrònic: delvaux@cidse.org

Publicat a l'Abril de 2018

Per CIDSE, Rue Stévin 16, 1000 Brussel·les, Bèlgica, www.cidse.org

Editor en Cap: Josianne Gauthier

Editor: Valentina Pavarotti

Fotografies de portada:

Línia superior, d'esquerra a dreta: Global Justice Now - Development and Peace

Línia mitjana, d'esquerra a dreta: Fergal Anderson - Maren Barbee

Línia inferior, d'esquerra a dreta: Daniele Daly - Robert Couse-Baker

Disseny i format: Hearts & Minds, Brussel·les, www.heartsnminds.eu

Impressió amb el paper per a impressió cyclus, 100% reciclat, sense blanqueig químic ni òptic.

Aquest document està disponible a Internet en Alemany/Castellà/Francès/Anglès/Italià/Holandès/Portuguès a www.cidse.org/resources i forma part d'un dossier multimèdia amb recursos addicionals:

<https://agroecologyprinciple.cidse.org>.

PRÒLEG

Què entenem per agroecologia? Com es veu això? És pot contextualitzar? Podem donar exemples concrets? Com podem invertir-hi o recolzar-la? És productiva? Hi ha dades que provin la seva eficiència, és a dir, què estigui complint les seves promeses? Aquestes són algunes de les preguntes que sovint sorgeixen quan parlem amb persones que no estan gaire informades sobre l'agroecologia. Però quan parlem amb persones familiaritzades amb ella, aquestes manifesten altres inquietuds:

- “No crec que estiguin parlant de debò d'agroecologia: l'agroecologia no es limita a millorar només la fertilitat del sòl. És molt més que això!”
- “És increïble, usen la paraula agroecologia, però l'han buidada totalment del seu significat real. Sembla que la utilitzen per fer un “*rentat verd*”* al model industrial”
- “Aquesta podria ser la manera com els científics consideren l'agroecologia, però els moviments pagesos ho veuen de manera molt diferent”
- “No s'està fent servir el concepte d'agroecologia com a tal, però allò que es diu està més aviat en línia de la nostra forma de veure i definir l'agroecologia”, etc.

Podríem seguir i seguir. En general cal aclarir què és i què no és l'agroecologia per aconseguir suport social i polític, perquè prosperi la disciplina, per evitar la seva cooptació i per lluitar contra falses solucions, etc. Els moviments socials, la societat civil, les institucions internacionals i els investigadors/estudiosos han dut a terme en els darrers anys diversos intents per aclarir el significat d'agroecologia, i aquesta tasca continua encara.

A la nostra xarxa, considerem que hi havia una necessitat semblant de clarificació i harmonització. El que exposem a continuació és el resultat inicial d'aquest treball. Decidim dividir els diferents principis al voltant de quatre dimensions de la sustentabilitat: mediambiental, sociocultural, econòmica i política (la Sobirania Alimentària). Creiem que és una bona manera de copsar la complexitat i l'aspecte multidimensional de l'agroecologia. Ens permet comprendre els agro-ecosistemes i els sistemes alimentaris tenint en compte els contextos social, econòmic i polític en què s'assenten.¹ També es basa en les categories de principis que ja han estat identificades en treballs previs realitzats per d'altres dins el moviment agroecològic.

És prou clar el que intentem aconseguir. El nostre objectiu no és crear una definició nova d'agroecologia sinó més aviat identificar principis que enforteixen la nostra narrativa, així com el nostre treball d'incidència, de programes i d'accions, donat que el conjunt de les activitats de producció agropecuària representen més del 30% de les emissions mundials de GEH* i per tal de atenuar la petjada ecològica en la producció, distribució, i pràctiques de consum, reduint, per tant, les emissions de GEH i la contaminació de l'aigua i els sòls, mentre mantenim i millorem unes condicions de producció i treball, de bescanvi equitatiu i de vida, dignes. Volem desenvolupar encara més una visió comuna i una comprensió del que l'agroecologia (des del nostre punt de vista, un dels elements principals per assolir la sobirania alimentària i la justícia climàtica) vol dir i com en la pràctica, es veu.

Aquest, és el primer pas en un procés més ampli que també inclourà el desenvolupament d'una guia pràctica que, juntament amb aquests principis, hauria de servir com a base per iniciar un diàleg a diferents parts del món i dins de les organitzacions membres de la nostra xarxa (valorant pràctiques i estratègies vigents). Mentre que les nostres societats s'enfronten a profundes crisis socials, mediambientals i econòmiques, i l'emergència climàtica imposa a les nostres societats canvis profunds i radicals dels models de producció i consum vigents, hi ha una certa urgència perquè l'agroecologia s'entengui i es recolzi àmpliament. Amb aquesta aportació humil, esperem i entenem que podem contribuir a enfortir el moviment agroecològic actual, que és l'objectiu del que estem fent en agroecologia.

(*) <https://www.ecologistasenaccion.org/19945/agricultura-y-cambio-climatico/>

CAPBUSSAR-SE DINS L'AGROECOLOGIA: antecedents i derivades

1. ELS TRES ASPECTES DE L'AGROECOLOGIA

Agroecologia és:

- Un enfocament de recerca científica² que implica l'estudi holístic tant dels agro-ecosistemes com dels sistemes alimentaris, tot potenciant la seva multiplicitat, autonomia i perdurabilitat.
- Un conjunt de principis i pràctiques que milloren la resiliència i la perdurabilitat dels sistemes alimentaris i agrícoles amb base ecològica, mentre que es preserva la integritat social. [aquest opuscle]
- Un moviment sociopolític³, centrat en l'aplicació pràctica de l'agroecologia, que cerca noves formes emancipadores de considerar l'agricultura, la transformació/elaboració, la distribució i el consum alimentaris, i les seves relacions amb la societat⁴ i la natura.

2. LA INTERDEPENDÈNCIA DE L'AGROECOLOGIA I LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

"no hi ha sobirania alimentària sense agroecologia. I certament, l'agroecologia no sobreviurà sense una política de sobirania alimentària que li doni suport". Ibrahima Coulibaly⁵

Partim de les perspectives desenvolupades pels moviments socials activament involucrats en la configuració i definició dels sistemes alimentaris. També reconeixem i respectem el que, fins ara, ja s'ha fet per elaborar i desenvolupar el concepte d'agroecologia, i ho tenim en compte com a base indispensable d'aquest treball.

La Declaració Nyéléni⁶ defineix l'agroecologia com un moviment liderat per persones, i una pràctica que necessita ser recolzada, més que no pas dirigida, per

Punt de vista del CIDSE sobre la sobirania alimentària: La sobirania alimentària és un marc de polítiques dirigit a combatre les causes més arrelades de la fam i la pobresa tractant de re-enfocar el control de la producció i del consum d'aliments sobre la base de processos democràtics arrelats als sistemes locals d'alimentació. Abasta no només el control de la producció i els mercats, sinó també l'accés i el control de la pròpia població local sobre la terra, l'aigua i els recursos genètics. Assumeix el reconeixement i l'empoderament de les persones i les comunitats per tal que puguin exercir els seus drets econòmics, socials, culturals i polítics, així com cobrir les seves necessitats quant a l'accés, la selecció i la producció d'aliments, sense agrotòxics i lliures de transgènics. Es defineix com: "El dret conjunt de les persones i comunitats a definir la seva pròpia agricultura i alimentació; a protegir i regular la producció agrícola local i el seu comerç amb la finalitat d'assolir els objectius de desenvolupament sostenible; per determinar fins a quin punt volen ser autosuficients; per restringir el dúmping (productes importats a un preu inferior als costos locals de producció) de productes forans als seus mercats. La sobirania alimentària no està en contra del comerç, promou més aviat que es formulin polítiques i pràctiques comercials transparents per al millor servei dels drets de les persones i comunitats a disposar d'aliments i mètodes per una producció segura, saludable i ecològicament sustentable (2002)".⁹

la ciència i la política. Entenem que això és una crida urgent perquè es reconegui l'experiència dels productors locals d'aliments⁷ i d'aquells que treballen en l'alimentació comunitària i se'ls posi al centre de l'elaboració de polítiques i de la governança dels sistemes alimentaris. Això implica també el dret de les persones "a controlar les polítiques i les pràctiques alimentàries i agràries"⁸. Des d'aquesta perspectiva, l'agroecologia és, de fet, inseparable de la sobirania alimentària.

3. PRINCIPIS-GUIA:

DEFINICIÓ I CARACTERÍSTIQUES

Els principis són un conjunt d'indicacions d'alt nivell que constitueixen els pilars fonamentals de l'agroecologia, la seva pràctica i implementació. Es basen en les característiques següents:

- L'agroecologia promou principis, més que normes o receptes per a un procés de transició,
- L'agroecologia és el resultat de l'aplicació conjunta d'aquests principis i valors intrínsecs, al disseny de sistemes agrícoles i alimentaris, alternatius a l'agroindústria. Per tant, es reconeix que l'aplicació dels principis es farà de manera progressiva,
- Els principis s'apliquen independentment de situacions i emplaçaments, tot i que donen lloc a pràctiques diverses que s'utilitzen en espais i contextos diferents,
- Tots els principis s'han d'interpretar en el context d'una millor integració amb el món natural, i d'un tracte just i digne per als éssers, tant humans com no-humans i els seus progressos.

RECURSOS UTILITZATS PER IDENTIFICAR I DESENVOLUPAR ELS PRINCIPIS

Per desenvolupar aquest conjunt de principis, intentarem sistematitzar, sintetitzar el treball de diferents sectors del moviment agroecològic. Encara que no incloem les notes a peu de pàgina o clares referències de manera sistemàtica, aquest treball es basa en principis que existien prèviament, s'hi inspira i a més els desenvolupa. Aquests són els recursos que utilitzem:

2016

- Dumont, A., Vanloqueren, G., Stassart, P. & Baret, P. (2016), [Clarifying the socioeconomic dimensions of agroecology: between principles and practices](#), *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 40:1, 24-47.
- IPES-Food (2016). [From uniformity to diversity: a paradigm shift from industrial agriculture to diversified agroecological systems](#).
- Hatt, S., Artru, S., Brédart, D., Lassois, L., Francis, F., Haubruge, E., Garré, S., Stassart, P., Dufrière, M., Monty, A. & Boeraeve, F. (2016). [Towards sustainable food systems: the concept of agroecology and how it questions current research practices. A review](#): BASE, Volume 20 (2016), Numéro spécial 1: *AgricultureIsLife*, 215-224.
- Brym, Z.T., Reeve, J.R. (2016). [Agroecological Principles from a Bibliographic Analysis of the Term Agroecology](#): Lichtfouse E. (eds) *Sustainable Agriculture Reviews*, vol 19. Springer, Cham.

2015

- Nicholls, C., Altieri, M., Vazquez (2015), [Agroecología: Principios para la Conversión y el Rediseño de Sistemas Agrícolas](#), en *Agroecología* 10(1): 61-72.
- Foro Internacional de Agroecología (2015). [Declaración del Foro Internacional de Agroecología](#) - Nyéléni, Mali – 27 Febrero 2015.
- Third World Network and SOCLA (2015). [Agroecology key Concepts, Principles and Practices](#).
- Snipstal, B. (2015). [Repeasantization, agroecology, and the tactics of food sovereignty](#).
- Greenpeace (2015). [Agricultura ecológica: Los siete principios de un sistema alimentario que se preocupa por la gente](#)
- Colin, A., Pimbert, M., Kiss, C. (2015), [Construir, defender y fortalecer la agroecología. Una lucha mundial por la soberanía alimentaria](#)
- Pimbert, M. (2015). [Agroecology as an Alternative Vision to Conventional Development and Climate-smart Agriculture](#) (2015) 58: 286.

2014

- SOCLA (2014). [Agroecology: concepts, principles and applications: contributions to FAO 1st international symposium on agroecology](#).
- Silici, L. (2014). [Agroecology: What it is and what it has to offer](#). IIED Issue Paper. IIED, London.
- Parmentier, S. (2014), [Ampliando los enfoques agroecológicos: ¿Qué, por qué y cómo?](#) Oxfam Solidarité.

2013

- Centre for Studies and Strategic Foresight (2013). [Agro-ecology: different definitions, common principles](#).
- Rosset, P. y Martínez-Torres, M-E (2013), [La Vía Campesina y Agroecología](#), en “Libro Abierto de La Vía Campesina: Celebrando 20 Años de Lucha y Esperanza”.

2012

- Stassart, P.M., Baret, Ph., Grégoire, J-Cl., Hance, Th., Mormont, M., Reheul, D., Stilmant, D., Vanloqueren, G., Visser, M (2012). [L'agroécologie: trajectoire et potentiel - Pour une transition vers des systèmes alimentaires durables](#). Document en [anglès](#).

2011

- De Schutter, O. (2011), [La agroecología y el derecho a la alimentación](#), Informe presentado en la 16ª Sesión del Consejo de Los Derechos Humanos de las Naciones Unidas.

1995

- Altieri, M. (1995). [Agroecología: principios y estrategias para diseñar sistemas agrarios sustentables](#).

WEBSITE:

- FAO, www.fao.org,
- [10 elementos clave de la agroecología](#),
- [Grupo de Alto Nivel de Expertos en Seguridad Alimentaria y Nutrición - Enfoques agroecológicos](#)

ELS PRINCIPIS AGRUPATS:

1. LA DIMENSÍO AMBIENTAL DE L'AGROECOLOGIA: Més enllà de les tècniques de producció

1.1	L'agroecologia fomenta una millor interacció, unes sinergies internes favorables, reforça una alta integració i una complementarietat, a la vegada més profitosa i respectuosa, entre els diferents elements dels ecosistemes agraris (plantes, animals, arbres, sòl, aigua, etc.) i els sistemes alimentaris (aigua, energies renovables i les connexions a través de les cadenes de subministrament alimentari re-localitzades).
1.2	L'agroecologia promou i preserva la salut i la diversitat de vida al sòl, en proporcionar condicions més favorables per al cultiu de les plantes. ¹⁰
1.3	L'agroecologia optimitza i tanca els cicles de recursos naturals –nutrients, biomassa– existents en els sistemes agrícoles i alimentaris, a través del seu reciclatge massiu, amb preferència per l'ús dels recursos naturals locals.
1.4	L'agroecologia optimitza i manté la biodiversitat funcional de l'agro-ecosistema per damunt com per sota del sòl (un ampli ventall d'espècies i varietats, recursos genètics, varietats/races localment adaptades, etc.) al llarg del temps i de l'espai, tant pel que fa a nivell de parcel·la, com de finca i entorn natural.
1.5	L'agroecologia elimina pas a pas l'ús i la dependència d'insums externs sintètics, fet que possibilita que el pagès controlï les plagues, les males herbes i millori la fertilitat del sòl a través d'una gestió ecològica autosuficient.
1.6	L'agroecologia dóna suport a l' <i>adaptació</i> i <i>resiliència</i> al canvi climàtic alhora que contribueix a reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH) –per mitigació i absorció–, mitjançant l'eficiència en l'ús de menys combustibles fòssils i una millor retenció del carboni als sòls.

L'IMPACTE D'AQUESTA DIMENSÍO

Més enllà de determinades tècniques i mètodes de policultiu, sense agrotòxics ni transgènics, és a través de la seva dimensió mediambiental i aplicant aquests principis que tendeixen a imitar els ecosistemes naturals, que l'agroecologia contribueix a construir agro-ecosistemes més complexos. L'agroecologia augmenta la resiliència¹¹ i la capacitat dels sistemes per adaptar-se a la crisi climàtica, sobretot en contextos en què els riscos del clima són habituals.¹² Per exemple, “s'ha demostrat que l'augment de la biodiversitat al terreny millora l'ús de l'aigua, l'absorció de nutrients, i la resistència de les plantes de cultiu a les malalties”.¹³ En oferir resistència, la biodiversitat actua sovint com un “amortidor contra les crisis mediambientals i econòmiques”.¹⁴ Per tant, a través de la seva dimensió mediambiental, l'agroecologia ajuda a generar sistemes autosuficients, robustos i lliures de contaminants

que proporcionen una gamma accessible i variada d'aliments saludables, d'energia i altres elements domèstics. Més encara, com un benefici afegit de l'aplicació dels seus principis, l'agroecologia contribueix també a mitigar la crisi climàtica, per exemple generant terrenys saludables i restituint sòls empobrits – contribuint així a la retenció de carboni – o en reduir l'ús directe o indirecte de la energia - evitant així les emissions de gasos d'efecte hivernacle.¹⁵ Finalment, però no menys important, mitjançant l'ús eficient dels recursos (com l'aigua, l'ús d'energia, etc.), l'agroecologia també contribueix a reforçar la resiliència i incrementar-ne l'eficiència. Més enllà d'aquest gran potencial de resistència, mitigació i adaptació, l'agroecologia proporciona un entorn de treball saludable i segur per a agricultors i treballadors del camp, així com un entorn saludable per a les comunitats rurals, periurbanes i urbanes, en proporcionar-los-hi aliment saludable, nutritiu i variat.

La versió en línia d'aquesta publicació també inclou exemples (projectes, casos pràctics o investigació) de la dimensió mediambiental de l'agroecologia:

- **Resiliència, fenòmens climàtics extrems i agroecologia:** aquest exemple cobreix diversos estudis que van analitzar el rendiment agrícola després de fenòmens climàtics extrems a Amèrica Central.
- **Transformació del sòl i dels mitjans de subsistència a les zones rurals de Bangla Desh:** aquest exemple mostra com l'ús de vermi-compost i d'adob natural a Bangla Desh ha incrementat la fertilitat del sòl, la productivitat dels cultius i els ingressos de les llars.
- **Millora de la resiliència a través del cultiu d'arròs a manglars:** aquest exemple se centra en el cultiu de manglars d'arròs, que permet prescindir de productes químics i millorar el rendiment dels cultius.

[Uneix-te a nosaltres on-line](#) per conèixer quins altres impactes té actualment l'agroecologia!

2. LA DIMENSIÓ SOCIAL I CULTURAL DE L'AGROECOLOGIA: Integració dels sabers T i A* a les necessitats locals

2.1	L'agroecologia està i ha d'estar arrelada a la cultura, la identitat, la tradició, la innovació i el coneixement de les comunitats locals. ¹⁶
2.2	L'agroecologia facilita refer sistemes alimentaris locals que permetin dietes saludables, diversificades, estacionalment i culturalment apropiades, promovent alhora mitjans de subsistència més salubres.
2.3	L'agroecologia és intensiva en co-generar coneixement i promou xarxes d'intercanvis horitzontals (de pagès a pagès) per compartir coneixements, habilitats i innovacions, tant locals com científiques, juntament amb aliances que atorguen igual pes a l'agricultor i a l'investigador.
2.4	L'agroecologia crea oportunitats i promou la solidaritat i el debat entre persones de diverses cultures (per exemple, de diferents grups ètnics que comparteixen els mateixos valors encara que tinguin diferents pràctiques) i entre poblacions rurals i urbanes.
2.5	L'agroecologia respecta la diversitat en termes de gènere, ètnia, orientació sexual, ideologia i religió, crea oportunitats per empoderar la gent jove i les dones, i les encoratja a prendre rols de lideratge i promou la igualtat de gènere.
2.6	L'agroecologia no exigeix necessàriament una certificació externa costosa, ja que sovint es basa en les relacions productor-consumidor i les transaccions fundades en la confiança mútua, promovent alternatives a la certificació com ara PGS (Sistemes Participatius de Garantia) i CSA (Agricultura Recolzada per la Comunitat).
2.7	L'agroecologia dóna suport a les persones i les comunitats per mantenir la seva relació anímica i material amb la seva terra i el seu medi ambient.

*Tradicionals i Acadèmics

L'IMPACTE D'AQUESTA DIMENSIÓ

Partint del coneixement existent, les capacitats i les tradicions dels agricultors i productors d'aliments, l'agroecologia és particularment escaient per assolir el seu dret a l'alimentació.¹⁷ Permet el desenvolupament de tecnologies apropiades particularment indicades a les necessitats i les condicions de vida específiques de les comunitats de petits agricultors, pagesos, pobles indígenes, ramaders, pescadors, caçadors-recol·lectors en el seu propi entorn. A la majoria dels països en desenvolupament, l'agricultura continua sent l'ocupació més comuna i, per tant, el sector ofereix les millors oportunitats per a un desenvolupament inclusiu. L'Agroecologia com a tal, pot ajudar a revertir la migració del camp a la ciutat i la fragmentació familiar. Si la gent aprèn i aplica les pràctiques agroecològiques i desenvolupa i controla la cadena de valor fins a l'usuari final, la vida rural i la producció alimentària (en entorns rurals o urbans) de nou seran atractives i valorades per la societat, contribuint així a que prosperin les economies locals, i la cohesió i estabilitat socials.

En situar els productors d'aliments al cor dels sistemes alimentaris (a través d'intercanvis de pràctiques entre parells, promovent les habilitats dels productors alimentaris, etc.), tot augmentant-ne l'autonomia i revitalitzant les zones rurals, l'agroecologia contribueix a donar un nou valor a les identitats pageses i a enfortir l'autoconfiança i la implicació activa dels pagesos en el seu sistema alimentari local.

La versió en línia d'aquesta publicació també inclou exemples (projectes, casos pràctics o investigacions) de la dimensió social i cultural de l'agroecologia:

- **Accés a la terra i agroecologia: contribució a l'empoderament de les dones a l'Índia:** aquest exemple mostra com l'agroecologia, en considerar la perspectiva de gènere i dotar d'espai a les dones, pot contribuir al seu apoderament.

[Uneix-te a nosaltres on-line](#) per conèixer quins altres impactes té actualment l'agroecologia!

3. LA DIMENSIÓ ECONÒMICA DE L'AGROECOLOGIA: Promoure d'entrada l'economia i l'autosuficiència local

3.1	L'agroecologia promou canals de distribució curts i equitatis , amb retorn, en lloc de les cadenes de distribució lineal, i construeix una xarxa de relacions transparents (sovint invisible a l'economia formal) per garantir la proximitat entre productors i consumidors, tot reintegrant els sistemes alimentaris a les economies locals.
3.2	L'agroecologia principalment ajuda a facilitar mitjans de vida dignes i estables a les famílies pageses i altres productors d'aliments, i contribueix a enfortir mercats, economies i llocs de treball locals més equitatis.
3.3	L'agroecologia es construeix sobre la visió i la pràctica d'una economia social i solidària (ESS). ¹⁹
3.4	L'agroecologia promou la diversificació de les rendes agràries donant als agricultors una autosuficiència financera més gran, augmenta la seva resiliència en multiplicar els recursos de producció i mitjans de vida, promovent la independència d'aportacions externes i reduint la manca de cultiu a través del seu sistema diversificat de gestió, que els ha de permetre donar resposta a la demanda local dels consumidors.
3.5	L'agroecologia reforça i treu profit del poder dels mercats locals en habilitar els productors d'aliments per vendre els seus productes a preus justos i respondre activament als requeriments de la població.
3.6	L'agroecologia redueix la dependència de l'ajuda externa i augmenta l'autonomia comunitària en potenciar la producció per al propi consum i en fomentar els mitjans de vida sustentables i la pròpia dignitat humana.

L'IMPACTE D'AQUESTA DIMENSIÓ

En utilitzar recursos locals i facilitar aliments als mercats locals i regionals, l'agroecologia té el potencial per donar un impuls a les economies locals i contribuir a eliminar l'impacte negatiu del comerç internacional –lliure– sobre els mitjans de vida dels petits productors alimentaris.

Les pràctiques agroecològiques són viables econòmicament, ja que els mètodes de producció agroecològica redueixen el cost de les aportacions externes i, per tant, permeten als productors d'aliments una major independència i autonomia financera i tècnica.

En diversificar la producció i l'activitat pagesa, els productors d'aliments estan menys exposats als riscos relacionats amb el *lliure-mercat*, com ara la volatilitat dels preus o les pèrdues degudes a fenòmens meteorològics extrems, agreujats per la crisi climàtica. Els petits agricultors es beneficien de manera especial a l'hora d'implementar l'agroecologia, ja que poden augmentar el rendiment de les collites de forma sostenible, millorar la seva seguretat alimentària i nutritiva i fer

créixer els seus ingressos. Pel que fa a la productivitat i els ingressos, l'agroecologia és particularment beneficiosa per a les llars menys benestants i, per tant, es pot descriure com a intrínsecament “favorable per a la població empobrida”.²⁰ L'agroecologia també contribueix a les economies regionals en proporcionar tecnologia apropiada i oportunitats d'ocupació basades en l'alimentació a les àrees rurals i periurbanes. Alhora, pot oferir un mitjà de vida a la gent de ciutat amb una petita parcel·la o amb accés a terrenys públics. Un dels objectius declarats de l'agroecologia és proveir feina decent que respecti els drets humans i faciliti ingressos dignes als productors d'aliments. En escurçar la distància entre qui produeix i qui consumeix, l'agroecologia redueix els costos d'emmagatzematge, refrigeració i transport, així com la pèrdua d'aliments i la generació de residus.

L'agroecologia té plenament en compte les externalitats tant per a la societat com pel medi ambient, ja que minimitza els residus i en redueix els efectes nocius sobre la salut, i recolza els factors externs favorables, com ara la salut ecològica dels ecosistemes, la seva millor resiliència i regeneració.

La versió en línia d'aquesta publicació també inclou exemples (projectes, casos pràctics o investigacions) de la dimensió econòmica de l'agroecologia:

- **L'agroecologia beneficia les economies rurals:** aquest exemple comparteix les conclusions principals d'un estudi realitzat a Guatemala, i destaca l'impacte financer profitós de l'adopció de l'agroecologia.
- **Com una institució de micro-finances va desenvolupar productes financers adaptats a l'impacte mediambiental de les pràctiques agràries:** aquest exemple se centra sobre com una institució de micro-finances va desenvolupar una mena de préstec amb un tipus d'interès que varia conforme a l'impacte mediambiental de les pràctiques adoptades pels agricultors .

[Uneix-te a nosaltres on-line](#) per conèixer quins altres impactes té actualment l'agroecologia!

4. LA DIMENSIÓ POLÍTICA DE L'AGROECOLOGIA: Un dels pilars en la lluita per la Sobirania Alimentària

4.1	L'agroecologia prioritza les necessitats i els interessos dels petits productors d'aliments que subministren la majoria de l'aliment mundial i resta importància als interessos dels grans sistemes de la indústria alimentària i l'agronegoci.
4.2	L'agroecologia posa el control i la governança de les llavors, la biodiversitat, la terra i els territoris, l'aigua, el coneixement ²¹ i els béns comuns ²² a les mans de la mateixa gent que forma part del sistema alimentari i així s'aconsegueix una gestió més integrada dels recursos naturals i genètics.
4.3	L'agroecologia pot canviar les relacions de poder, en fomentar una participació més gran dels productors d'aliments bàsics i els consumidors en la presa de decisions sobre els sistemes alimentaris i proposa noves estructures de govern descentralitzades, tot cercant l'articulació entre la gent més afectada del camp i la ciutat.
4.4	L'agroecologia necessita un conjunt de polítiques públiques complementàries de suport –legisladors i institucions de suport i inversió pública–, per assolir-ne el ple potencial, tot garantint l'accés i tinença dels recursos productius que en són i siguin necessaris per posar-la en pràctica.
4.5	L'agroecologia fomenta formes col·lectives per a una major participació i organització social, necessàries per a la presa de decisions en una governança descentralitzada i una gestió local flexible dels sistemes alimentari i agrícola. També incentiva l'autoorganització i la gestió col·lectiva de grups i xarxes a diferent escala, des de la local a la global (organitzacions de pagesos, consumidors, organitzacions de recerca, institucions acadèmiques, etc.).

L'IMPACTE D'AQUESTA DIMENSIÓ

Mitjançant la seva dimensió política, l'agroecologia transfereix els centres de poder dels sistemes alimentaris, –basats originàriament en els interessos específics d'un nombre cada cop més reduït de corporacions de l'agroindústria– cap als productors directes, és a dir, els petits productors d'aliments que subministren la major part dels aliments del món.²³ També desafia i ajuda a posar remei a les injustícies causades pel domini del poder corporatiu en el sistema alimentari existent. Quan es parteix d'un enfocament de *sobirania alimentària*, l'agroecologia representa una transició democràtica en els sistemes alimentaris que empodera i enforteix els pagesos, pastors, pescadors, població indígena, consumidors i altres col·lectius, permetent que la seva opinió sigui determinant en l'elaboració de polítiques, des de l'àmbit comunitari fins a l'àmbit nacional i internacional. Permet a aquests grups reivindicar/assolir el seu dret a l'aliment.

El territori representa, doncs, una escala decisiva per al restabliment dels processos de governança*

democràtica dels sistemes agroalimentaris (IPES-Food, 2016).

La dimensió política de l'agroecologia atorga una expressió pràctica a la sobirania alimentària, col·locant els petits productors d'aliments al cor dels processos i decisions de les polítiques que els afectin. Pretén fer front a múltiples reptes des de la seguretat d'accés als recursos productius (terra, aigua, llavors), fins la seguretat alimentària i nutricional, mitjançant la resiliència climàtica, amb solucions sostenibles a llarg termini que promoguin la diversificació agroecològica i la sobirania alimentària. Els moviments agroecològics, que acostumen a estar integrats majoritàriament per productors d'aliments bàsics per als éssers humans i liderats per consumidors, promouen una expansió de l'agroecologia a altres agricultors i comunitats (ampliació o escalat horitzontal).²⁴

A més de l'escalat, la dimensió política requereix d'unes polítiques públiques mediambientals favorables, en les quals es poden multiplicar les solucions agroecològiques (ampliació vertical).

(*) En tots els seus àmbits i demarcacions.

La versió en línia d'aquesta publicació també inclou exemples (projectes, casos pràctics o investigacions) de la dimensió política de l'agroecologia:

- **Els beneficis d'una transició a l'agroecologia encapçalada pels mateixos agricultors a les Filipines:** aquest exemple se centra en com els productors filipins es van organitzar ells mateixos per reprendre el control dels recursos, implicant tots els actors en aliances d'agricultors i científics i van superar relacions de poder desiguals.
- **Creant plataformes d'agroecologia nacionals per conduir el diàleg polític a Nigèria, Burkina Faso i Mali:** aquest exemple mostra com s'han unit diferents participants per crear plataformes nacionals d'agroecologia i com el seu treball va començar a influir en la política.

[Uneix-te a nosaltres on-line](#) per conèixer quins altres impactes té actualment l'agroecologia!

CONCLUSIÓ

Com s'ha destacat en la introducció, la crisi social, mediambiental i econòmica a la qual ens enfrontem exigeix un canvi profund en la manera com estan organitzats els nostres sistemes alimentaris. La crisi climàtica ho fa imperatiu i hi afegeix un cert sentit d'urgència. Això fa necessari abordar les quatre dimensions de l'agroecologia en conjunt. La divisió en diverses dimensions ens ajuda a comprendre el potencial de l'agroecologia de manera més clara, però hem de veure-la com un tot, com un enfocament global. De fet, molts agricultors i pagesos subratllen el caràcter holístic de l'agroecologia, com una forma de viure, cosa que dóna sentit a la vida. Per a ells, no es tracta només de proporcionar mitjans de subsistència i un agroecosistema sustentable sinó de viure en harmonia amb la natura i amb altres persones. Igualment, l'impacte potencial de l'agroecologia no s'ha de reduir o limitar només a una sola dimensió.

Malauradament, alguns han utilitzat la manca de claredat per debilitar el concepte d'agroecologia: “de sobte, l'agroecologia està de moda per a tothom, des dels moviments socials de base a la FAO, els governs, les universitats i les empreses. Però no tothom té al cap la mateixa idea sobre l'agroecologia. Mentre que les institucions i les companyies dominants, durant anys han marginat i ridiculitzat l'agroecologia, avui dia estan intentant domesticar-la. Volen prendre-li allò que és útil per a ells –la part tècnica– i utilitzar-la per ajustar l'agricultura industrial, adaptant-la al model de monocultiu i a la supremacia del capital i de les corporacions agro-industrials en les estructures de poder”.²⁵ Aquest document és el nostre propi intent d'aclarir el que significa l'agroecologia realment i

com es veu, així com demostrar que, quan es pren com un tot, l'agroecologia i els seus diversos principis poden conduir a efectes sorprenentment favorables en termes de drets humans i dret a l'alimentació. Alhora, contribueix a abordar les causes fonamentals dels problemes a què les nostres societats s'enfronten actualment, desafiant les estructures de poder existents. Per això l'agroecologia, com a moviment, és fonamental per a nosaltres.

Som conscients que, en última instància, es requeriran moltes accions polítiques complementàries, un procés de transició i un canvi de paradigma perquè l'agroecologia compleixi amb les seves expectatives, i els seus principis s'apliquin conjuntament i progressivament. També som conscients que els principis enumerats anteriorment podrien evolucionar, necessitar una revisió, no estar ben formulats o no coincidir al 100% amb el que l'agroecologia aparenta a la pràctica. Això no obstant, veiem això com un primer pas en un procés més ampli que eventualment conduirà a una actualització i a una il·lustració més enllà de la vigent llista de principis que hem identificat.

Els propers passos inclouen realitzar una “guia pràctica per fer servir els principis” que idealment serviria com a base per iniciar un diàleg entre les nostres organitzacions (sobre la defensa de les estratègies, programes i la consistència entre ells) així com dins del moviment agroecològic general. Per tant, necessita ser vist com un document viu i una invitació per començar un diàleg sobre el què significa i com es percep l'agroecologia.

L'agroecologia és un concepte coherent per al disseny de futurs sistemes d'explotació agrícola, pel seu gran arrelament tant a la ciència com a la pràctica, i per la seva estreta relació amb els principis del dret a una alimentació adequada.

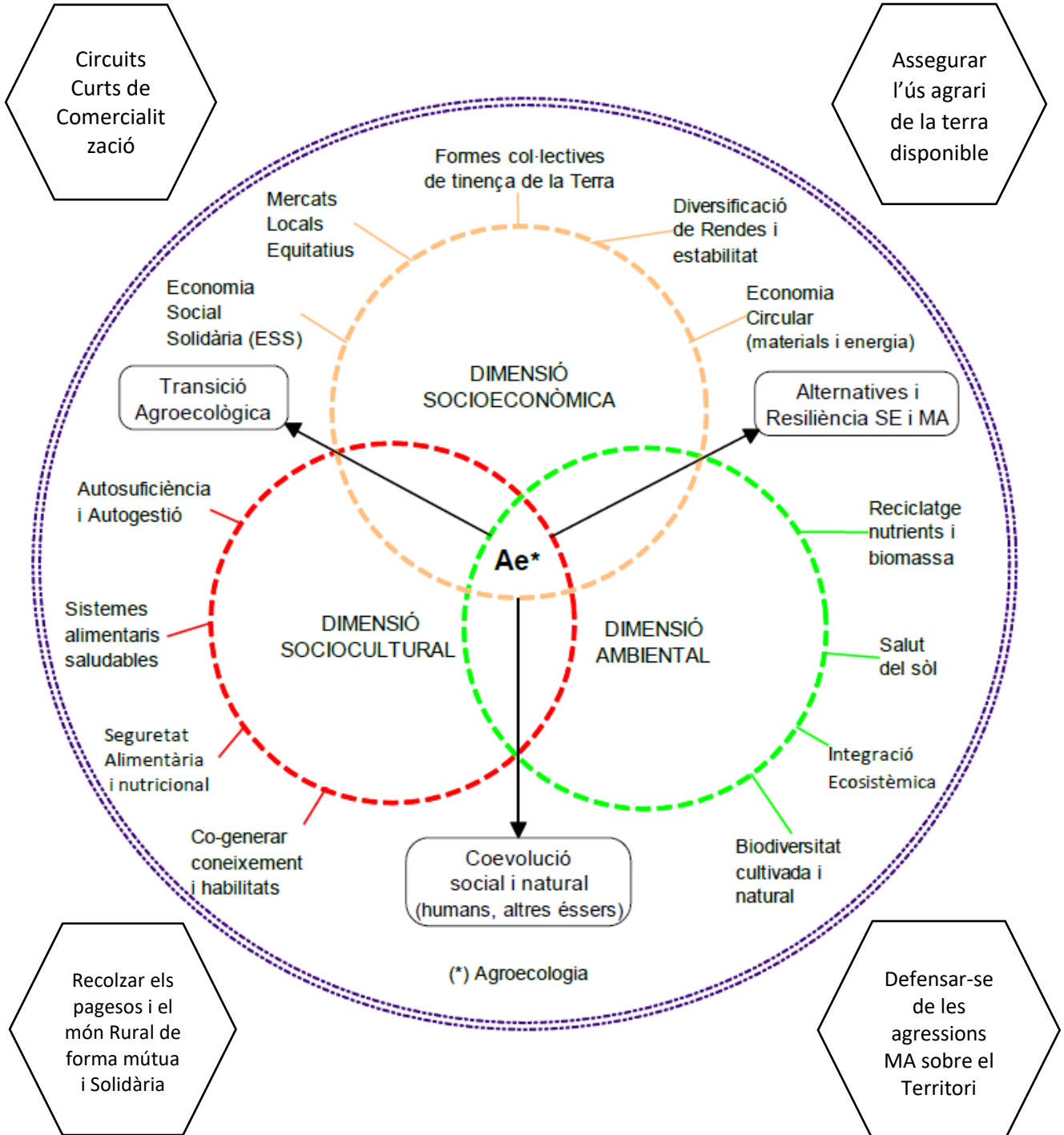
Olivier De Schutter

REFERÈNCIES

- 1 Wibbelmann, M., Schmutz, U., Wright, J., Udall, D., Rayns, F., Kneafsey, M., Lennartsson Turner, M. (2013). [Mainstreaming Agroecology: Implications for Global Food and Farming Systems](#). Coventry: Centre d'Agroecologia i Seguretat Alimentària, Universitat de Coventry.
- 2 Brym, Z.T., Reeve, J.R. (2016). [Principis Agroecològics d'una Anàlisi Bibliogràfica del Terme Agroecologia](#). A: Lichtfouse E. (eds) Revisions de l'Agricultura Sostenida, vol 19. Springer, Cham.
- 3 Ibidem. Altieri (1987), Reijntjes et al. (1992), Chazdon et al (2009).
- 4 Silici, L. (2014). [Agroecology: What it is and what it has offer](#), IIED Issue Paper, IIED, London.
- 5 Ibrahima Coulibaly, Coordinació Nationale des Organisations Paysannes du Mali in Colin, A., Pimbert, M., Kiss, C. (2015). [Building, defensaing and strengthening agroecology – global struggle for food sovereignty](#), ILEIA/CAWR. [castellà](#).
- 6 [Declaració del Fòrum Internacional d'Agroecologia – Nyéléni, Mali – 27 February 2015](#).
- 7 Quan utilitzem els termes “petits productors alimentaris” o “productors alimentaris” els interpretem incloent els grups següents: “petits agricultors, pagesos, indígenes, pastors, pescadors, ramaders, comunitats caçadores-recol·lectores...”
- 8 Colin, A., Pimbert, M., Kiss, C. (2015), [Construir, defensar i enfortir l'agroecologia. Una lluita mundial per la sobirania alimentària](#).
- 9 Cf. Michael Windfuhr i Jennie Jonsén, FIAN-International (2005). CIDSE, EAA (2013). A: CIDSE, [“Aliança de qui? El G8 i el Sorgiment d'un Règim Empresarial Mundial per a l'Agricultura](#), CIDSE i EAA Recomanacions”, p.7.
- 10 Altieri, Miquel A., Nicholis, Clara I. (2000), [Agroecologia. Teoria i pràctica per una agricultura sustentable, Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient Xarxa de Formació Ambiental per a Amèrica Llatina i el Carib](#).
- 11 “La Resiliència es pot mesurar en relació amb la producció sostinguda, salut de l'agro-ecosistema general, i l'habilitat del sistema per respondre al perill durant llargs períodes de temps” a Brym, Z.T., Reeve, J.R. (2016). Agroecological Principles from a Bibliographic Analysis of the Term Agroecology.
- 12 [agroecologia-e-resiliencia-as-mudancas-climaticas](#).
- 13 Brym, Z.T., Reeve, J.R. (2016). [Agroecological Principles from a Bibliographic Analysis of the Term Agroecology](#). In: Lichtfouse E. (eds) Sustainable Agriculture Reviews, vol 19. Springer, Cham.
- 14 IPES-Food (2016). [From uniformity to diversity: a paradigm shift from industrial agriculture to diversified agroecosystems](#).
- 15 Lin, B., Chappell, M. Jahi & Vandermeer, et al. (2011). [Effects industrial agriculture en clima change and mitigation potencial of small-scale agro-ecological farms](#). CAB Reviews:
- Perspectives in Agriculture, Veterinary Science, Nutrition, and Natural Resources. 6. 1-18.
- 16 FAO, [“10 elements clau de l'agroecologia”](#).
- 17 El dret a l'alimentació adequada s'exerceix quan tothom: home, dona o nen, sigui només o en comú amb altres, té accés físic i econòmic, en tot moment, a l'alimentació adequada o a mitjans per obtenir-la. <https://www.fao.org/right-to-food/es/>
- 18 Feminisme és “la defensa dels drets de les dones en el terreny de la igualtat dels sexes” [gèneres]. (Oxford Dictionary).
- 19 ILO/OIT. L'economia social solidària (ESS) és un concepte que es refereix a empreses i organitzacions comunitàries, en particular cooperatives, societats de benefici mutu, associacions, fundacions i empreses socials, que específicament produeixen béns, serveis i coneixement en perseguir democràticament objectius econòmics i socials i promovent la solidaritat.
- 20 https://www.misereor.org/fileadmin/user_upload_misereororg/publication/en/foodsecurity/sustainable-agriculture-uganda-2017.pdf
- 21 Fòrum Internacional d'Agroecologia (2015). [Declaració del Fòrum Internacional d'Agroecologia – Nyéléni, Mali – 27 Febrer 2015](#).
- 22 “Els béns comuns fan referència a formes de riquesa que ens pertanyen a tots i que han de ser activament protegides i administrades per al bé de tots. Poden ser naturals, com ara l'aire, l'aigua, la terra, els boscos i la biodiversitat; socials i institucionals, com els béns públics, espais i serveis comunitaris; polítics, com els conceptes col·lectius de democràcia, justícia i governança inclusiva; intel·lectuals i culturals, com el coneixement general, la tecnologia quotidiana, la música compartida i les certeses científiques. Si bé aquestes categories podrien variar segons països i regions, els béns comuns generalment consisteixen en recursos que les comunitats i les societats reconeixen com a accessibles a tota persona, i que són conservats i administrats col·lectivament per al seu ús per les generacions presents i futures” Cfr. Guttal, Shalmali, Manahan, Mary Ann, [“In defense of the commons”](#) (2015).
- 23 “Petits propietaris proporcionen fins a un 80 per cent del subministrament d'aliments a Àsia i Àfrica subsahariana” Cfr. [FAO, Agricultors petits i familiars](#), i “La immensa majoria de l'aliment mundial es produeix en granges i finques familiars, que també allotgen la majoria dels pobres i famolencs del món sencer”. (FAO).
- 24 Parmentier, S. (2014). [Ampliant els enfocaments agroecològics: Què, per què i com?](#) Oxfam Solidarité () [La traducció espanyola és de gener del 2015]
- 25 Rosset, Peter (La Via Campesina) and Drago, Martin (Friends of the Earth International). <https://nyeleni.org/spip.php?article604>.

AGROECOLOGIA & SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

QUEVIURES DE PAGÈS SALUDABLES, AUTÒCTONS, DE TEMPORADA, DE PROXIMITAT ...
A PREUS JUSTOS PER AMBDES PARTS, I A L'ABAST DE TOTHOM.

TRANSFORMAR L'ACTUAL SISTEMA ALIMENTARI GLOBAL, ORGANITZADES DEMOCRÀTICAMENT: COL·LECTIVAMENT, COMPROMESOS/-ES AMB LA GENT, DE CARA LA GENT, DES DE LA GENT, AMB LA GENT, PER LA GENT –TOTA LA GENT; PARTICIPATIVAMENT, SENSE PRIVILEGIS, SOLIDÀRIAMENT ..., PER PODER DECIDIR QUINA ÉS LA MENA D'ALIMENTS QUE CONSUMIM.